

НАШІ ЮВІЛЯРИ

ХРАМОВ ЮРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ (до 80-річчя від дня народження)

Провідному українському вченому в галузі історії науки, доктору фізико-математичних наук, професору Юрію Олексійовичу Храмову – 80 років.

Ю. О. Храмов закінчив у 1956 р. фізико-математичний факультет Київського педагогічного інституту ім. О. М. Горького (нині Київський національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова). Після закінчення інституту працював у видавництві «Наукова думка», де пройшов шлях від наукового редактора Головної редакції Української радянської енциклопедії (1960) до директора видавництва (1975–1992). Ю. О. Храмов зробив істотний внесок у наукове книговидання, зокрема ним ініційовано серію біографічних довідників «Учені світу» та серію науко-

вих біографій видатних діячів науки і культури України.

Ю. О. Храмов – один з організаторів досліджень з історії природознавства в Україні. У 1986 – 1992 рр. – також завідувач відділу історії природознавства Центру досліджень науково-технічного потенціалу й історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України (ЦДПН НАН України), з березня 1992 р. – керівник відділу історії науки Центру, потім відділу історії науки і техніки.

Наукові інтереси Ю. О. Храмова зосереджені в галузі історії фізики, історії і теорії наукових шкіл, зокрема в фізиці, історії науки України, історії НАН України. Він значно удосконалив теорію і практичне застосування поняття такого феномену науки як «наукова школа», сприяв утвердженню погляду на історію науки як на частину загальної, громадянської історії, складову історію культури.

Ю. О. Храмов розвинув новий науковий напрям на межі історії науки і природознавства – «школознавство», що подає історію науки та її окремих напрямів через наукові школи. Вперше розробив сучасну модель наукової школи, встановив характерні її ознаки та структури, в яких вона виникає, роль різних факторів у формуванні шкіл. Творчо застосувавши теоретичні здобутки для ідентифікації низки неформальних колективів фізиків кінця XIX – початку XX ст. з науковими школами, вперше дослідив їх виникнення, становлення та розвиток, структуру та персональні склади ідентифікованих шкіл. Довів можливість застосування розробленої концепції моделі наукових шкіл і в інших науках. Цей напрям наукових пошуків Ю. О. Храмова отримав утілення в монографіях «Наукові школи в фізиці» та «Історія формування й розвитку фізичних шкіл в Україні», численних статтях із цієї проблеми.

Значним є доробок Ю. О. Храмова в розкритті діяльності НАН України. Йому належить ініціатива організації циклу досліджень з історії Академії, зокрема ви-

пуску «Історії АН України» (1979, 1983) – друге видання; «Академія наук України» (1982, 1985). У 1990-ті роки ним разом із співробітниками видано такі монографії як «Рання історія Академії наук України (1918 – 1921)» та інші.

Ю. О. Храмовим розроблено наукові засади реконструкції національної історії науки України, показано, що адекватно її відтворення можливе тільки в сполученні світового контексту та контексту національної історії, особливостей історико-культурного розвитку. Наслідком стали такі ґрунтовні монографії як «Українська державність в 1917 – 1919 рр. Історико-генетичний аналіз» (разом з Ю. В. Павленко) та «Природознавство в Україні до початку ХХ ст.» (2001, співавтори – Ю. В. Павленко, С. П. Руда, С. А. Хорошева). Під керівництвом Ю. О. Храмова виконано також цикл праць із відновлення імен безпідставно забутих учених України. Матеріали з історії науки України, що розробляються під його керівництвом, склали окремі розділи багатотомної «Ілюстрованої історії української культури».

Науковий доробок Ю. О. Храмова складають монографії, довідники, науково-популярні книги, посібники, наукові статті тощо. Крім згаданих монографій, він автор і співавтор таких видань як «Дело УФТИ 1935 – 1938», «Биография физики», «Академія наук України. Персональний склад».

Особливе місце в науковому доробку Ю. О. Храмова посідає біографічний довідник «Фізика». Остання книга витримала вже декілька видань, визнається істориками науки як вітчизняними, так і за кордоном як один із найкращих та найповніших та найбільш об'єктивних серед подібних довідників. Значним є внесок Ю. О. Храмова у процес уведення історії науки як однієї з загальноосвітніх дисциплін методологічного спрямування у викладання у вищій школі тощо. Ним запропонований логічно обґрунтований варіант періодизації фізики, який дає можливість більш чітко простежити хід її розвитку та еволюцію фізичних картин світу. Концепція автора знайшла своє відтворення у фундаментальних виданнях «Історія фізики» (2006) та «Фізика. Історія фундаментальних ідей, теорій та відкриттів» (2012). В останній книзі викладено всесвітню історію фізики як історію фундаментальних ідей на основі фізичних інновацій у рамках певної періодизаційної схеми.

Ю. О. Храмов веде плідну організаційно-наукову та громадську роботу. Він голова Українського товариства істориків науки, академік Академії національного прогресу, відповідальний редактор періодичного збірника «Нариси з історії природознавства і техніки», головний редактор видання «Імена України», заступник головного редактора журналу «Наука і наукознавство», член редколегій ряду інших фахових журналів з історії науки і техніки, а також член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій при ЦДПІН НАН України, керівник республіканського семінару з історії природничих наук. Під його керівництвом у ЦДПІН НАН України захищено низку докторських і кандидатських дисертацій з наукового напрямку 07.00.07. – Історія науки і техніки.

Редакційна колегія «Вісника Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки» щиро вітає Ю. О. Храмова з ювілеєм і висловлює побажання міцного здоров'я та нових здобутків на шляху розвитку досліджень з історії науки і техніки в Україні й подальшої плідної наукової та науково-організаційної діяльності.

В. С. Савчук, відповідальний редактор
часопису «Вісник ДНУ.
Серія: Історія і філософія науки і техніки»